
Henryk Samsonowicz laureatem Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego

---

Gród na Ostrowie Lednickim był jednym z czołowych miejsc w okresie formowania się naszej państwowości. Znajdujące się tutaj pamiątki z czasów Mieszka I i Bolesława Chrobrego są świadectwem potęgi ówczesnych władców i symbolem rodzącego się państwa. Współcześnie są najważniejszym elementem krajobrazu historycznego. W czasach pierwszych władców lednicki gród był jednym z najważniejszych ośrodków, wokół którego skupiało się ówczesne życie kulturalne, gospodarcze i polityczne.

Względy historyczne i współczesna rola lednickiego grodu w kształtowaniu świadomości historycznej stały u podstaw powołania Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego. Nagroda ta przyznawana jest za zdobywanie i propagowanie wiedzy o Piastach — początkach naszego państwa, oraz za działania związane z ochroną piastowskiego dziedzictwa kulturowego. Powołana została przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego na wniosek dyrektora Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy w 2009 roku. Przyznawana jest raz do roku na Lednicy, a jej laureatami są najwybitniejsi naukowcy zajmujący się czasami piastowskimi i popularyzujący początki państwowości polskiej zarówno w kraju, jak i za granicą. Laureaci są specjalistami różnych dziedzin nauki, lecz ich publikacje, zainteresowania i tematy badawcze dotyczą czasów panowania Piastów.

W maju 2014 roku na terenie MPP na Lednicy wręczono nagrodę profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi, który jest szóstym laureatem Nagrody. Statuetkę i stosowny dyplom wręczał Marek Woźniak Marszałek Województwa Wielkopolskiego.

Henryk Samsonowicz urodził się 23 stycznia 1930 roku w Warszawie i ze stolicą związał się na całe życie. Tutaj studiował na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w 1950 roku uzyskał tytuł magistra (*Polityka Gdańska w drugiej połowie XIV wieku*). Po zakończeniu studiów rozpoczął współpracę ze stołeczną uczelnią jako asystent, kontynuując równocześnie pracę naukową.

W roku 1954 obronił pracę doktorską (*Rzemiosło wiejskie w Polsce XIV–XVI wieku*), a w 1960 roku na podstawie pracy *Badania nad kapitałem mieszczańskim Gdańska w drugiej połowie XV wieku* uzyskał habilitację. Na jego zainteresowania historią wpływ miała niewątpliwie rodzina, a szczególnie zapewne ojciec Jan Samsonowicz — uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, geolog i paleontolog, odkrywca neolitycznych kopalni krzemienia w Krzemionkach, a także lubelskiego zagłębia węglowego. Natomiast zainteresowania mediewistyką młodego Henryka ukształtowali tacy wykładowcy jak Aleksander Gieysztor, Witold Kula, Tadeusz Manteuffel czy Stanisław Herbst, a przede wszystkim Marian Małowist. Wpływ nauczycieli, jakich spotkał początkujący naukowiec na swojej drodze na Uniwersytecie Warszawskim był znaczący, ale ukształtowanie badawcze zawdzięcza on także francuskiej szkole *Annales*.

Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał Henryk Samsonowicz w 1971, zwyczajnego zaś w 1980 roku. Na stołecznej uczelni pełnił także funkcję prodziekana Wydziału Historycznego (od roku 1967), a w latach 1970–1973 był jego dziekanem. W okresie 1975–1980 piastował stanowisko dyrektora Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1980–1982 pełnił funkcję rektora tegoż Uniwersytetu. Starsi z nas mogą pamiętać profesora Samsonowicza z teleturnieju „Wielka Gra”, gdzie w latach 70. często uczestniczył w charakterze eksperta historycznego. W roku 1975 był inicjatorem pierwszej olimpiady historycznej, natomiast na przełomie lat 70. i 80. działał w zainicjowanej przez siebie Komisji Mediewistycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego. Był też przewodniczącym PTH w latach 1978–1982.

Opublikował ponad 1000 prac naukowych, głównie z zakresu historii Polski, w tym wiele książek i podręczników akademickich. Wypromował kilkunastu doktorów nauk. Początkowo zainteresowania badawcze profesora Samsonowicza koncentrowały się wokół rzemiosła wiejskiego w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Jednocześnie zaczął się zajmować późnośredniowieczną i wczesnonowożytną przeszłością strefy bałtyckiej i Hanzy. W latach 70. i 80. powstawały prace dotyczące aspektów życia miejskiego epoki preindustrialnej. Natomiast od lat 90. spod jego pióra zaczęły ukazywać się prace syntetyczne dotyczące kluczowych problemów Polski i Europy i ich wzajemnych relacji, głównie w średniowieczu i okresie nowożytnym. Spośród ogromnego dorobku naukowego i popularyzującego historię warto wymienić choćby kilka bardziej znanych publikacji: *Późne średniowiecze miast nadbałtyckich. Studia z dziejów Hanzy nad Bałtykiem w XIV–XV w.* (1968), *Miejsce Polski w Europie* (1995), *Tysiącletnie dzieje* (wspólnie z Januszem Tazbirem, 1997), a także *Północ-południe* (1999), *Narodziny średniowiecznej Europy* (1999), *Historia Polski do roku 1795* (2000), *Ziemie polskie w X wieku i ich znaczenie w kształtowaniu się nowej mapy Europy* (2000), *Złota jesień polskiego średniowiecza* (2001), *Rozkwit średniowiecznej Europy* (2001), *Dzień chrztu i co dalej...* (2008), *Dziedzictwo średniowiecza. Mity i rzeczywistość* (2009), *Nieznane dzieje Polski. W Europie czy na jej skraju?* (2012) i wiele, wiele innych.

Ryc. 1. Profesor Henryk Samsonowicz — laureat Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego w roku 2014

Energia i zaangażowanie laureata nie ograniczały się do życia naukowego i pracy na uczelni, gdzie przecież prowadził badania, zajmował się dydaktyką i pełnił szereg funkcji. Był działaczem Solidarności, w stanie wojennym złożył legitymację PZPR, a w roku 1989 uczestniczył w obradach Okrągłego Stołu. Sprawował też funkcję wiceprzewodniczącego Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (1984–1991). W latach 1989–1991 był ministrem Edukacji Narodowej, a później także wiceprzewodniczącym Komitetu Badań Naukowych (1991–1996), członkiem prezydium

Państwowej Komisji Akredytacyjnej (2000–2004), sekretarzem Wydziału I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk (1999–2006).

Po wyborach do Sejmu w 1989 roku podjął się pełnienia funkcji ministra edukacji narodowej w rządzie Tadeusza Mazowieckiego.

Profesor Henryk Samsonowicz jest kawalerem wysokich odznaczeń polskich (m.in. Krzyża Komandorskiego z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski czy Orderu Orła Białego) i zagranicznych (Krzyż Oficerski Legii Honorowej, Krzyż Wielki Republiki Węgier). Jest także doktorem honorowym amerykańskiego Uniwersytetu Pittsburskiego, a przede wszystkim wielu uczelni w Polsce (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, 1995; Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, 1998; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, 2002; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Kielcach, 2005; Uniwersytet Wrocławski, 2007; Uniwersytet Opolski, 2009; Uniwersytet Gdański, 2009; Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 2014).

Laureat szóstej edycji Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego jako wybitny humanista jest mistrzem dla wielu pokoleń historyków. Od początku zainteresowania naukowe profesora Henryka Samsonowicza koncentrowały się wokół szeroko rozumianej historii społecznej i gospodarczej wieków średnich, a szczególnie okresu późniejszego średniowiecza.

Istotne miejsce w piarstwie historycznym profesora Henryka Samsonowicza zajmowała zawsze synteza i to zarówno regionalna, jak i ogólnopolska. Od dawna w kręgu zainteresowania znalazło się poszukiwanie miejsca Polski w Europie i świecie, nie tylko średniowiecznym. A z czasem uczony coraz częściej podejmował zagadnienia związane z dziejami miast czy dysputy o miejscu Polski we współczesnej Europie.

W swej działalności naukowej, dydaktycznej oraz w publikacjach laureat imponuje rozległością tematyki badawczej i swobodą dyskursu, a tym samym toruje drogę swym następcom, wskazując komparatystyczne spojrzenie na historię. Bez wątplenia profesora Henryka Samsonowicza, z racji jego ogromnych i trudnych do przecenienia zasług dla nauki, należy zaliczyć do grona ambasadorów kultury i nauki polskiej.